

Literárněvědný slavistický workshop

Cílem workshopu je vytvořit prostor pro odborný dialog o aktuálních tématech a metodách výzkumu literatur slovanských regionů, resp. regionů střední, východní a jihovýchodní Evropy.

21. května 2026

Místo konání:

Slovanský ústav AV ČR
Valentinská 91/1
110 00 Praha 1
zasedací místnost, 3. patro

Program

Úvodní přednáška s diskusí

10:00–10:45

Slavistická literární věda ve středoevropském prostoru

Helena Ulbrechtová, Slovanský ústav AV ČR

Příspěvek se zaměří na deskripci stavu současné literární vědy ve slavistických oborech a jejich průniků s kulturními vědami. Snaží se zachytit slabé stránky i výzvy, jimž obor čelí zvláště v oblasti mezinárodní spolupráce. Ve druhé části autorka krátce představí výzkumná témata, jimž se v mezinárodním kontextu věnovala v posledních letech.

10:45–11:00 přestávka

1. Interkulturní perspektivy

11:00–11:15

Světová literatura, nebo národní projekt? České texty v německojazyčném prostoru

Václav Petrbok, Ústav pro českou literaturu AV ČR

Přednáška se zaměří na překlady české literatury do němčiny v letech 1830–1865 a jejich kritickou recepci v dobovém kulturním kontextu. Ukáže napětí mezi ideálem „světové literatury“ a formujícím se nacionalismem a představí překlad jako nástroj kulturního zprostředkování i utváření literárního kánonu. Vedle Josefa Wenziga a Alfreda Waldaua budou zmíněni i další aktéři, kteří se podíleli na zprostředkování české literatury v německojazyčném prostředí. Důraz bude kladen na proměny literární kritiky i roli politických, jazykových a institucionálních faktorů. V této souvislosti se otevírají tři obecné otázky: 1) Jak překlad formuje vztah mezi „národní“ a „světovou“ literaturou? 2) Jak se v literární kritice promítají dobové politické a ideologické konflikty? 3) Jakou roli hraje recepce překladů při utváření literárního kánonu?

11:15–11:30

Mezinárodní vědecký časopis *Germanoslavica. Zeitschrift für germano-slawische Studien*

Siegfried Ulbrecht, Slovanský ústav AV ČR

Příspěvek představí historii i současnost tohoto komparativně a interkulturně pojatého vědeckého časopisu, postupný vývoj jeho odborného zaměření i mezinárodní ocenění. Zároveň autor přiblíží postupy redakční práce a koncepci tematických čísel.

11:30–11:45

Na prahu jugoslávského postmodernismu: Manifest *Rečnik technologie mezi literární a výtvarnou kulturou*

Denisa Vrzáčková, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova

Relativně liberální kulturní politika federativní Jugoslávie umožňovala v osmdesátých letech 20. století tvůrčí adaptaci mnoha uměleckých vlivů světové literatury. Na rozdíl od zemí východního bloku se tak jugoslávské meziliterární společenství seznamovalo s postmoderním uměleckým výrazem takřka souběžně se Západem. Jedním z markantních příkladů této recepce může být *Rečnik tehнологije* (Slovník technologie) z roku 1981, pojmáný v mezižánrovém uchopení literární a výtvarné kultury jako jedna z prvotních reflexí postmodernismu v Jugoslávii. Četné intertextuální odkazy, všestranná hra se symboly a s výtvarným výrazem podporujícím znakovou komunikaci vybízí i po 45 letech k mnoha úvahám. Příspěvek se snaží zamyslet nad otázkami, zda lze tento inspirativní manifest skutečně chápat jako vstup do jugoslávského postmodernismu a do jaké míry svým intermediálním konceptem reflektuje dialog západních a východních tradic.

11:45–12:00 diskuse

12:00–13:30 oběd

2. Trauma a paměť

13:30–13:45

Reflexe šoa v ego-dokumentech židovských autorek z Československa

Marie Brunová, Ústav pro českou literaturu AV ČR

Od druhé světové války a genocidy Židů uplynulo více než osmdesát let, dalo by se tedy předpokládat, že budou materiály jak primární, tak i sekundární povahy probádané a kriticky zpracované. Při bližším pohledu je nicméně zřejmé, že tomu tak zdaleka není. Jedna z oblastí, která doposud nebyla ani zmapována natož zpracována, je tvorba židovských žen z Československa reflektujících šoa. Pozoruhodná je žánrová blízkost sledovaných děl – texty lze ve většině zařadit pod tzv. „ego-dokumenty“, jedná se tedy především o deníkové zápisky, memoáry, autobiograficky laděnou prózu či texty tvořící jakési koláže různých druhů textů. Dalším až zarážejícím společným faktem je doba publikování těchto děl – s výjimkou několika málo textů – jsou díla vydána až několik desetiletí po konci druhé světové války. Cílem tohoto projektu je popsat, systematizovat a prozkoumat literaturu o šoa psanou židovskými autorkami z Československa. Důraz je kladen zejména na literární reflexi prožitého.

13:45–14:00

Hrdinky. Československá literární emigrace dnes

Lucie Antošíková, Ústav pro českou literaturu AV ČR

Na pozadí výzkumu literatury československých emigrantek v širokém pojetí nabídne příspěvek vhléd do možných přístupů k těmto textům. Přiblíží výběr autorek a strategií, které ve své práci volí, zastoupené žánry, jazyková specifika. Zvláštní pozornost bude věnována způsobům vyprávění a jejich kontextualizaci. S přihlédnutím k aktuální geopolitické situaci a dynamice české společnosti tvoří rámec celého příspěvku otázka: Co mohou příběhy československých emigrantek nabídnout dnešku?

14:00–14:15

Mezi svědkem a vypravěčem: Narativní rozměr krizového tlumočení

Martina Pálušová a Olga Čadajeva, Katedra slavistiky, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

Plnohodnotná invaze Ruska na Ukrajinu a následná vlna uprchlíků vedly k zapojení velkého počtu tlumočnicků. Jejich role se přitom neomezila pouze na zprostředkování komunikace mezi uprchlíky a českými úřady. Stali se také aktivními účastníky celého procesu pomoci v krizové situaci. Tlumočníci naslouchali mnoha osobním příběhům a svědectvím, která buď dále zprostředkovali, nebo je přijímali bezprostředně jako přímí svědci a empatictí posluchači. Náš výzkum se zaměřuje na komplexní roli tlumočnicků v tomto komunikačním procesu a na jejich vlastní narativ v situaci, kdy není možné zachovat plnou neutralitu. Současně ukazuje, že závazek důvěrnosti může fungovat jako potenciálně traumatizující faktor. Opakovaný proud autentických výpovědí lidí zasažených katastrofou, se nevyhnutelně prolíná s osobní zkušeností tlumočnicka jako svědka.

14:15–14:30

Tony Lashden o samotě a solidaritě

Jaroslav Sommer, Katedra ruského jazyka a literatury, Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové

Cílem příspěvku je představit kapitolu z kolektivní monografie *Jiné texty, jiní autoři. [Mezi]prostory současné literatury* (2023). Tony Lashden zpracovává témata často spjatá s otázkami identity a mezilidských vztahů jako je domácí násilí a psychické problémy, sebepoškozování a vztah k vlastnímu tělu, vědomí odlišnosti a zkušenost emigrace. Z feministických a aktivistických pozic Lashden ve své tvorbě reflektuje i samotný proces psaní jakožto tvůrčí činnosti s výraznou terapeutickou

funkcí. Důležitou roli plní také využití možností, jež poskytuje virtuální prostředí – publikování textů na sociálních sítích či na blogu, propojení textů s vizuálním obsahem a komentáři. V příspěvku se pokusím aktualizovat závěry, k nimž jsem při svém výzkumu dospěl, poukázat na širší souvislosti zkoumání queer literatury nejen v ruskojazyčném kontextu.

14:30–14:50 diskuse

14:50–15:10 přestávka

3. Literatura a topografie

15:10–15:25

Báseň jako souřadnice místa

Miroslav Olšovský, Slovanský ústav AV ČR

Mandelštamova idea básnického díla jako vzkazu v láhvi, jak ji nastiňuje ve svém eseji *O sobesednike* z roku 1913, jako by popírala takové pojetí uměleckého díla, které lze zhmotnit a následně vlastnit, díla jako artefaktu. Uměleckým dílem se pro Mandelštama stává to, co připlouvá v čase. Vzkaz v láhvi svědčí o místu a čase ztroskotání, je závažný nejen kvůli svému obsahu, ale rovněž i kvůli svým souřadnicím, které jsou součástí jeho nečitelného sdělení. Báseň vnímaná jako vzkaz v láhvi pak slouží k orientaci, psát znamená směřovat od něčeho k něčemu, je to orientace a každá báseň je jakousi střelkou kompasu, ukazuje směr plavby. Zamýšlená esej navazuje na článek *Mandelštamova adresa. Báseň jako vzkaz v láhvi* publikovaný ve *Slavii* minulého roku.

15:25–15:40

Podoby vzpoury v rurální próze slovenského modernismu

Tímea Zvolánková, Ústav slovenskej literatúry SAV

Příspěvek se zaměří na různé podoby vzpoury v slovenské rurální próze od konce 20. do začátku 40. let. Pozornost bude věnována otázkám toho, kdo se „bouří“ (jednotlivec nebo kolektiv), vůči čemu je vzpoura namířená a jaký je její výsledek, tedy zda vede k emancipaci nebo si bouřící při konfrontaci s nadindividuálními strukturami uvědomuje svou příslušnost k vyšším řádům a znovu je přijímá. Zajímat mě bude, do jaké míry tento střet představuje v rurálním prostředí návrat k předmoderním řádům spjatým s cyklickým chápáním času a obnovením ustálených pořádků, anebo zda v sobě nese moderní momenty. Cílem je prostřednictvím podob vzpoury v prostředí vnímaném jako konzervativní prozkoumat vztah mezi moderním a tradičním a poukázat na vnitřní ambivalenci moderní

zkušenosti středoevropského regionu. Zkoumaný korpus textů zahrnuje primárně tvorbu Mila Urbana a Petra Jilemického.

15:40–15:55

Bulharská topoi v české umělecké literatuře

Marcel Černý, Slovanský ústav AV ČR

Bádání o bulharských námětech a topoi (loci communes) v české literatuře má poměrně dlouhou tradici a patří ke klasickým tématům česko-bulharských kulturních vztahů. Přednáška v krátkosti představí český zájem o balkánskou/bulharskou romantiku (Macháček, Chocholoušek, Frič) a zaměří se na iniciativu české a slovenské literárněvědné bulharistiky (pátovská kontaktologie, chocholouškovská studia, fiktivně-stimulativní analogie) a bulharské bohemistiky (zakladatelské dílo B. Jocova, imagologické podněty V. Todorova). Jako ilustrace aktualizačního oživení chocholouškovských historicky fiktivních analogií bude připomenut jinotajný román Emilie Stambolievy-Jiřincové *Obraz ve studni* (1944), v němž se osmanští porobitelé stávají znakem pro nacistické okupanty, zatímco pospolitost bulharských vesničanů je uměleckou reflexí života Čechů v tehdejší neutěšené protektorátní realitě.

15:55–16:10

K možnostem prosopografické interpretace bulharského obrození

Miroslav Kouba, Slovanský ústav AV ČR

V dějinách bulharské kultury „dlouhého“ 19. století, označovaného zpravidla jako tzv. národní obrození, se formovala jednotlivá střediska, potvrzující přirozený polycentrismus této epochy nejen z geografického, ale také biografického hlediska jejich tvůrců. Příkladem této vzájemné provázanosti mohou být například konkrétní centra obrozenské kultury a vlastenecky aktivní rodiny, jejichž představitelé se v širší rodové posloupnosti stali významnými osobnostmi formující se novobulharské kultury a osvěty (kupř. rod Palauzovových z Gabrova, příbuzenské vazby Petra Berona aj.). Jedním z přístupů, jak na tuto mezigenerační provázanost metodologicky nahlížet, může být prosopografie, zabývající se výzkumem určitého okruhu osob z hlediska jejich sociálního původu, rodinných vztahů a společenského uplatnění. Příspěvek si klade za cíl zamyslet se nad možnostmi užití volněji chápaných prosopografických východisek k interpretaci naznačených souvislostí geograficky i biograficky aktivních center v kontextu bulharské obrozenské kultury.

16:10–16:30 diskuse

od 17:30 posezení v restauraci U Rudolfa (Křižovnická 60/10)